

FØROYA SOSIAL-DEMOKRATUR

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BROÐURSKAPUR

Nr. 8

Lýsingarprísur fyri mmm: 12 oyru á
1. síðu, 10 oyru á 3. og 4. síðu

Leygardagin 26. februar 1949

Bladið verður bílagt á posthúsinum, og
kostar kr. 2,00 + porto um fjórðingsárið

23 Árg.

Føroyskur skúli

Læralónarlóg hevur verið til aðru viðgerð á Løgtingi. Umboðsmenn Fólkalokksins í nevndini, sum hevur havt mál- ið til viðgerðar, realskúlalærararnir Rikard Long og Martin Holm seta fram uppskot um at yvirtaka skúlarnar, »so grund- stuðulin undir allari menning verður føroyskur... Tá vit eru ein tjóð, eiga vit ikki at lata aðrar gjalda tað, ið skúlaskip- an okkara kostar — og lata aðrar valda.«

Í orðadráttinum fannst Martin Holm illa at føroyskari skúla- skipan. Í øllum vanligum læru- greinum stóð væl til, men har hørnini skuldu læra um víður- skifti í teirra egna landi, læra at elska sitt egna land, stóð illa til. »Vit vita, hvussu vordid er í Danmark, men einki um Føroyar...«

Öll, sum vilja virka fyri, at nakað stórvægis skal skapast burtur úr landi og fólki, mugu geva hesari hugsan, at grund- stuðulin undir allari menning eigur at vera heimligur, sitt óskerda viðhald. Men hvi verður ikki skúlin gjørdur fôr- oyskur, og hvi gjalda Føroy- ingar ikki sjálvir sín skúla? Skúlin er eitt mál, sum stýris- lógin loyvir at taka beinan vegin og leggja undir føroyskt vald. Eru samgonguflokkar so bangnir og so litid tjóðskapar- ligir, at teir heldur vilja lata hella týðningarmikla mentunar- og uppalingarmál verða góldið og umsitid av fremmindum enn av landsins egna monnum?

Málið var fyri í summar undir viðgerðini av figgjarlógini, og tá sýntist drátturin ikki at standa so nógv um sjálva yvirtøkuna sum um, hvussu útreiðslurnar skuldu fáast til vega — á hvønn hátt læralónirnar skuldu verða goldnar. Fólkalokkurin legði fram at yvirtaka skúlskapin alt fyri eitt, og læralónirnar skuldu gjaldast soleiðis, at Lög- tingið læt ein part og kommu- nurnar ein. Hetta var ein skip- an, sum farin var frá, og um lær- arar litid hava lagt upp í og borið fram alment sína meining, so man vera talað á meira- lutans vegna, tá ið sagt verður, at hesa lónskipan vilja teir ikki

ganga við til — serliga bygda- lærararnir — Og um peninga- víðurskiptini nógv eru bótt, munu flest allar kommunur heldur ikki dáma hetta uppskot.

Allir lærarar, sum satt vilja siga, ásama, at henda skipan, at Løgtingið tók og rindaði tann partin av lónini, sum kommun- urnar áður hövdu havt, var hitt størsta figgjarliga framstig, sum teimum hevur verið fyri. Tað var ein frigering, og eingin kann vænta, at tað verður til frama fyri føroyskan skúla, at hitt gamla lagið kemur aftur.

Tað er ikki kunnugt, um umboðsmenn Fólkalokksins í nevndini hava somu áskoðan um peningaspurningin sum orð- fœrari flokksins hevði í summ- ar. Í hvussu er kann lónarlógin ikki broytast soleiðis, at Føroy- ingar sjálvir taka skúlan og gjalda hann nú til 1. april, sum lógaruppskotið ávisir. Ti skúlin, allur, sum hann er, er ikki á føroysku figgjarlógini, og nýggj figgjarlóg kemur ikki fyrr enn næstu lögtingssetu.

Men at gera skúlan føroysk- an fæst ikki bert við at leggja hann undir føroyskt vald og gjalda læralónir sjálvir. At meira verður lært um »Fakse kalkbrud« og hvussu nógv »kálvar Danir flyta út«, sum Martin Holm tekur til, enn um føroyskt royðrugrót ella yvirliit yvir fiskauðflyting, kemur av ti, at føroyskur skúli hevur ongar lærubøkur á móðurmálinum. Ongar landalæru uttan danska, onga fullfiggjaða bók í føroysk- ari sögu o.s.fr. Skiligt er, at slíkt skapar ikki føroyska ment- un, og slíkt hóskar ikki »fyri fólk, sum nevni seg serstök tjóð og ættar at standa á egn- um beinum.

Men so kemur aftur spurn- ingurin. Hvussu ber hetta til? Hvi hava ikki Føroyingar lesu- bøkur á móðurmálinum, og sum gjørdar eru so, at tær hóska fyri føroyskan ungdom? Føroyskir Tingmenn kunna halda heitar røður um henda spurning, men teir mugu eisini hava okkurt at flyta fram, sum loysa hann kann. Einki skúla- vald forðar vist Føroyingum at nýta lærubøkur á egnum máli.

Sagt kann vera, at hvi ger ikki onkur lærubøkur. Men tað koma ikki lærubøkur, um sagt verður, at onkur átti at gjørt slikar. Nakað positivt má gerast, at landið fær skúlabøkur á móð- urmálinum.

Peningaspurningurin skuldi ikki hindra. Landið hevur hesa tíðina vaðið í pengum. Løgtingið hevur ein Skúlabókagrunn, og Løgtingið hevur ein Mentunar- grunn undir hond.

Í 1941 hevði Jóannes bóndi Patursson sáli áheitan til Tingið at leggja pening til skúlabóka- nevndina, »so hon verður figg- jarliga fôr fyri at fáa fram hand- rit og prenting á føroyskum máli í kenslugeininum: Verð- aldarsöga, Føroya söga, rokni- bøkur, landalæra, urtalæra og kanska fleiri«. Hvat er fram- komið? Ein føroysk lesibók, ið bæði gingu ár og dagar áðrenn hon sá dagsins ljós.

Stundir eru nú at halda upp at við tósi og gera nakað. Kann eingin einstakur — og hvør er tað? — siggja seg fœran fyri at leggja úr hondum slikar bøkur og slík töl, sum føroyskur skúli skal nýta, so mugu teir stovnar, sum Løgtingið hevur skapað nettuppi í hesari ættan, taka sær um reiggj og gera tað.

Russar hava skapað skriftmál til fólk, ið ikki hava tað. Skulu Føroyingar nú ikki verða so frægir, at teir kunna fáa sær botn undir ta heimligu mentun, sum teir nú hava stríðst um í hálva öld?

Noreg

FER AT VELJA

Javnaðarflokkurin (Arbeider- partiet) í Noreg hevði landsfund, og var tað serliga uttanrikis- stóða landsins, ið fundurin hevði til viðgerðar. Stemmað varð, um Noreg skuldi taka undir At- lantssáttmálan, og var tað við- tikið við fullum meiráluta.

Henda avgerð Javnaðarflokks- ins, sum situr við ræði í Noreg, hevur vakt miklan áhuga bæði í Norðanlondum og øðrum londum. Stóða Norðurlanda er heilt broytt. Danmark fer kanska at fylgja aftan á, og Svøríki er komið at leggja verri fyri, um tað skal kunna halda sína uttan- veltætlan.

SORGARBOÐ

Í ti ræðuliga ódnarveðrinum, nú um mánaðarskipti fóru mang- ir sorgarleikir fram á havinum. Tibetur vóru ikki so nógvir Føroyingar fyri óhappi; men heilt óskaðað slapp okkara litla tjóð ikki.

Ein einkja í Skopun, sum áður hevur verið úti fyri mong- um óhappum fekk nú tey sorg- arboð at sonur hennara sum var á veg til Føroyar at vitja gomlu móður sína, sjólætst við ti donsku skonnart, sum hann var týnstraður við einans henda eina túrin fyri at koma heim.

Hesin maður, ið var 37 ára gamal, og æt Mads Winthereik, var ein av teim sum sjálvur hevði arbeitt seg upp. Hann misti pápan meðan hann var óviti og var elstur av fleiri systkjum.

Ungur fór hann til sjós og las fyrst til stýrimann, so til telegrafist og so aftur til skips- fœrara við ti stóra prógvinum og heilt góðum pappírnum í øll- um fœrum. Hann skuldi nú skifta yvir sum fyrsti stýrimaður við einum stórum dampara sum stendur í gerð og nýtti so frilótuna at fara heim til Skop- unar har gamla mamman Martina Winthereik gleddi seg til at siggja sonin sum nú í mong ár hevur búð í Key- mannahavn har hann hevur konu og fyra børn.

Vit öll ið kendu Mads Winth- ereik eru hörm um at land okkara misti henda góða son sum hevði vunnið sær og sín- um eina so ljósa framtíð. Vit fœla samsorg við gomlu móður hansara og konuni Amaliu född Müller ættað úr Porkeri og teirra fyra børnum.

Tey hava mist ein góðan mann og faðir.

Heiðrað verði minni hansara.

Vinur.

Stjórnarkreppa í Finnlandi

Javnaðarstjórnin í Finnlandi var bjargað við leprum meiri- luta. Borgarligu flokkarnir tordu ikki at lata hana falla, ti so noyddust teir at taka Kommu- nistar við í nýggja stjórn.

Tað er Fagerholm, ið er rikis- málaráðharri.